

VANJA ČOBANOV
KAD SLEP ČOVEK PLAČE

Urednik
Zoran Kolundžija

VANJA ČOBANOV

KAD
SLEP ČOVEK
PLAČE

(roman)

PROMETEJ
Novi Sad

*Nećemo se gledati,
da li čuješ,
ne smemo se vraćati –
Na ta mesta gde si moja bila,
i nebo zna, što srce zna kad zadrema.
Na ta mesta gde si moja bila,
i nebo zna, šta je dan – pusta kaldrma.*

Nevenu

„Ako izlaziš, zatvori vrata.
Ne očekujem više nikoga.
Oslušni moju tugu, ležim na podu...
Ja sam slep čovek, ja sam slep čovek
i sada je moja soba hladna.
Kada slep čovek plače, o Bože,
znaš da plače iz duše.”

(„When A Blind Man Cries”, *Deep Purple*)

1.

Modni pasaž

GRAD JE UPIJAO hiljade poruka. Neke su stizale vetrom, kao nošene rukom ikonopisca, tim starinskim oprobanim putem za slanje bestelesnih poruka koji je tek za malo koga provodljiv. Druge su se pak širile uobičajenim modernim kanalima: radiom i televizijom, nedeljnim časopisima i usmeno – pričom od usana do usana. Činilo se da su najvažnije bile one o modi i glamuru. Šezdesete su kao nikad do tada razgarale boje Novog Sada; ulice su mirisale, ispunile se muzikom i nakitile. Gradski trgovi često su ličili na modne piste Pariza i Rima i prizivali duh moćnog Koloseuma. Novosađani su voleli da se lepo nose i radije bi i skromnije jeli i štedeli na svemu sem na garderobi. Većina je tragala za osobenim stilom, ignorišući socijalističku uniformisanost, a zajednička težnja za sve poklonike mode i hedonizma bila je ta što su se na sve načine trudili da izgledaju mlađe, a od starosti i svega što njoj ide u prilog sklanjali su se kao da je utvara ili neka kužna bolest.

Iza lepih fasada u centru, kao spojnice paralelnih ulica i štetište vremena, nalazili su se pasaži i unutrašnja dvorišta, koji su dopunjavali arhitekturu grada tvoreći tako preko potrebnu senku. Nakon kraćušnih tamnih tunela u kojima se kratko zadržavao uzavreli osušeni vazduh otvarala su se svetla, uredna i uokvirena dvorišta (uglavnom popločana

stazama od cigala), nesvakidašnje oaze zelenila. U salonskim stanovima na spratovima dvorišnih zgrada živele su porodice, dok su se u donjem delu pružale zanatske radnje, magacini, advokatske kancelarije, knjižare i tek poneka kafanica.

U jednom od takvih zasvođenih prolaza, pri samom kraju Zmaj Jovine ulice, odmah nakon širokog tunela s desne strane, prema kom se čoveku glava prirodno prvo okreće, nalazio se i krojački salon *Granfil*. Izlog salona razlikovao se od ostalih u nizu i privlačio je pažnju jer je od poda do plafona predstavljao providnu staklenu površinu. U velikom svetlom prostoru bile su postavljene tri muške lutke obučene u, kako se smatralo, najbolje skrojena štofana odela u gradu. Naravno, radilo se o reklami, ali ona nije zaobilazila istinu, jer bi se čovek, kad bi se otvorila staklena vrata, koja su se pokretala lako i nečujno poput pera, čudesno prepustio nebrojenim utiscima: bilo je to neponovljivo iskustvo, kao kad bi danas, pritiskom na dugme, najednom ugledao neki naročit reklamni spot. U prvoj, manjoj i užoj prostoriji, kroz koju bi mušterija morala da prođe ako bi želela da stigne do prodajnog odeljka, s leve i desne strane nalazile su se lakirane drvene police na kojima su bile složene rolne najfinijih štofova, tankog somota, originalnog tvida i sirove svile. Već jedna takva, gotovo opčinjavajuća izložba najcenjenijih materijala, uvek u bojama i dezenima nastupajuće sezone, uverila bi svaku buduću mušteriju da je na pravom mestu.

Izložbeni prostor se zatim širio u jednu sasvim veliku i duboku prostoriju, koja bi posetiocu otkrila krojačku manufakturu. Četiri šegrt radila su vredno za šivaćim mašinama ne dižući glavu od posla. Između manufakture i izložbenog dela stajao je pult, deleći te dve celine na prodajni i radni deo. Bila je to jedna neobična, duga i vredna stilska komoda s duborezom iz XVII veka, čija je široka gornja površina bila presvučena finom bordo čohom i potpuno je odudarala od uobičajenog prodajnog mesta na koje su ljudi tog vre-

mena mogli da naiđu u manjim zanatskim radnjama. Levo od komode nalazilo se veliko pokretno ogledalo u bogatom zlatnom ramu, a iza njega, skoro nevidljiva, vremešna vrata kancelarije. U službeni prostor, zaklonjen od očiju posetilaca, stali su tek orman s poslovnim knjigama i pisaći sto od orahovine s foteljom, a iza stola i fotelje nalazila su se još jedna gvozdена vrata. Najvažnije što je prostorija imala bio je prozor okrenut ka dvorištu pasaža, kroz koji bi Granfil, zavaljen u svojoj udobnoj zagasitoj fotelji, mogao da vidi kad bi se neko približio izlogu njegovog salona, to jest kad bi neki kupac ili slučajni gost odlučio da uđe. Taj nadzirujući pogled na vrata salona gazda Granfil smatrao je veoma važnim elementom svog posla. On bi, dakle, već kroz taj prozor uspeo da ošacuje buduću mušteriju, da izvrši njegovu analizu i približno proceni ima li ta persona istančan ukus i njeno imovinsko stanje, a po okolnostima i društvu u kojem se muškarac nalazio (Granfil je bio nadasve muški krojač), i koji je cilj njegove kupovine.

Pustio bi, tako, da milozvučnim tonom zvonce na ulaznim vratima zazvoni, te da mušterija uđe u salon. Ustajući i polako se krećući ka vratima salona, krojač se držao potke svog omiljenog pisca: *Prodavcu je dovoljno jedno oko, kupcu nije dovoljno ni sto očiju.*¹ Uglavnom je ostavljao posetioce nešto manje od dva minuta da napiju oči izvrsnim izložnim materijalima, da ih dotaknu i steknu uvid u zaposlenu i urednu manufakturu, a onda bi iza onog ogledala, kao glavni glumac, izašao na scenu. Obučen u svečano odelo, crno ili tamnosivo, u besprekorno čistoj beloj košulji, sa sivom ili bordo kravatom, Granfil bi se ispravio i ukazao u svojoj punoj visini (prelazio je metar i osamdeset), začehljao bi metalnim češljem gustu valovitu prosedu kosu unazad, dodirnuo bi prstima fino podšišane brkove i razmaknuo svoje tanke

¹ Migel de Servantes

usne u nešto što bi isprva ličilo na osmeh. Podigao bi s tim servilnim osmehom zavesu i trenutak kasnije čarolija bi se, kao nevidljiva magla, spustila na mušterije, a Granfil bi, zauzimajući mesto iza pulta, pokretima ruku i rečima sekao put, usmeravajući prisutne prema svetlu, ka kupovini... Govorio je da je kupovina muškog odela šivenog po meri svečani čin u životu svakog muškarca. Dovoljno je da svaki gospodin u ormanu ima dva-tri takva odela i uvek će izgledati dobro i ostavljati utisak ako ih menja pametno kako prilika nalaže. Odelo će mu služiti dugo ukoliko ih pažljivo provetrava, odlaže i četka. Takav bi čovek uvek bio za korak ispred drugih. Potom, odelo se ne sme nestručno i prečesto peglati, jer će posle desetak takvih postupaka izgledati iznošeno, utanjije se, neprirodno će se sjajiti – već zavisno od kog je materijala krojeno. Tako bi, gotovo u scenskoj magli, Granfil izlazio pred mušterije i krenuo sa unapred pripremljenim pitanjima, do kojih je dolazio baš maločas, posmatrajući kroz onaj majušni prozor.

Na crvenoj čohi komode raširilo bi se nekoliko rolni materijala, a mušterija bi se okrenula prema svetlu izloga, jer materijal uvek treba posmatrati spram dnevnog svetla i nečijeg tena. Dotični gospodin bi odgovarao na spremljena pitanja i rekao bi ponešto svoje, a Granfil bi odgovarao s „naravno” ili „podrazumeva se”, jer je, uostalom, već unapred znao šta će reći. Zatim bi, u slučaju dogovora, koji je već bio više nego izvestan, gospodin bio odveden iza pulta, gde bi jedan šegrt uzimao i zapisivao mere, a Granfil nešto znački dodavao ili oduzimao, pola centimetra gore, pola u širinu, dodirujući prstima mušteriju po ramenima i leđima, obilazeći oko nje kao oko neke sramežljive mlade. Nakon toga bi se ugovarao datum i potpisivana je priznanica, uz koju je neizostavno uplaćivan avans.

Sam Granfil je izbegavao da kroji i šije – za to su mu služili šegrti. Iako ga je pokojni Hajnrih, njegov otac, takođe

vrstan krojač, naučio svemu što se šivenja i krojenja muškog odela tiče, iako je imao zlatni zanat u rukama, on je, čim se vratio iz rata i osnovao svoju radnju – za razliku od oca koji je radio sam, uz majčinu i njegovu pomoć – zaposlio pomoćne radnike, koje je vredno obučavao. Ne zato što je Petar Granfil bio osrednji majstor, naprotiv – bio je neobično brz i precizan sa iglom i koncem, niti što su protekle već dvadeset tri godine otkako je ostao udovac, već zato što je odmah na početku pravilno rasudio da će njegov doprinos u prodaji biti mnogo važniji od onog u proizvodnji. Znao je svojim izoštranim njuhom da izabere prave šegrti i tako je, kako je i planirao, rešio probleme zanatskog dela. Kad je razgovarao s njima, koristio je malo reči i, ako ste kojim slučajem bili svedok njegovog malopredašnjeg nastupa i priče, učinilo bi vam se da posmatrate dva različita čoveka. Bio je strog, ali svagda je na vreme isplaćivao solidne plate i nije se mešao u izradu. Zaposleni su imali jasan rok, kontrolu kvaliteta na polovini intervala, kad je mušterija dolazila na probu, i na kraju posla – i to je bilo dovoljno. Šegrti su radili u velikoj radionici, a Granfil je sedeo u svojoj maloj skrovitoj i uvek dobro provetrenoj kancelariji.

Kad bi mušterija posle tri nedelje, koliko je iznosio rok za šivenje odela u salonu *Granfil* – ni dan ranije, ni dan kasnije, jer to je „mera mere, garancija kvaliteta” – obukla svoje novo odelo i stala ispred ogledala, na Granfilovom licu, u pozadini, uočila bi neskriveno divljenje. On bi potom otvorao stilsku komodu i iz pregratka vadio košulje, a iz fioka kravate ili leptir-mašne, zelene i plave, koje je uglavnom bez problema prodavao: jer svako, gledajući sebe u novom odelu, odmah želi da završi posao i pronade svoju celu, savršenu sliku u ogledalu. Ispratio bi svoje mušterije uz duboki naklon, idući za njima nekoliko koraka do početka tunela u pasažu, i na kraju bi, uz reči „klanjam se”, ljubazno zamolio za preporuku. Eto, takav je bio put kupovine odela u prestiž-

nom krojačkom salonu u pasažu Zmaj Jovine ulice – prilično dugačak i uzbudljiv, skoro pozorišna predstava.

Radno vreme krojačkog salona završavalo se u osamnaest časova i Granfil bi tada zaključao staklena vrata iza šegrta, pa bi laganim korakom započeo svoju uobičajenu šetnju centrom Novog Sada. Prošetao bi sredinom Zmaj Jovine, do Srpskog narodnog pozorišta i nastavio niz Jevrejsku ulicu, a onda bi kod Bulevara oslobođenja prešao na drugu stranu ulice, došao do Sinagoge, tu skrenuo desno i tako napravio mali krug, vraćajući se drugim putem prema svom pasažu kroz Dunavski park i Dunavsku ulicu. Gospodskim korakom šetnja bi, zavisno od toga da li se negde zaustavljao ili ne, potrajala nešto manje od sat vremena. Zavirio bi zainteresovano u poneki izlog, klimnuo bi glavom kakvom poznaniku i, što je bilo najvažnije u svakodnevnoj rutini, prepuštao bi se finim, opuštajućim mislima o budućnosti. Nije imao običaj da, kao većina zanatlija, provodi vreme u nekoj od novosadskih kafana i tamo razgovora, ogovara i promišlja, jer on i nije imao prave prijatelje. Ali bi ipak tokom svoje podužne šetnje za trenutak zašao u ovu ili onu kafanu: u *Akšam*, *Atinu* ili *Dalmaciju*, tek da bude primećen i da se stekne utisak da on i u kafanu ide, premda bi uglavnom u tom svom obilasku samo prošpartao kroz glavnu salu, najčešće je odmah napuštajući. Kada bi, u retkim prilikama, seo za neki prazan sto, popio bi šolju crnog čaja ili čašu crvenog vina, a onda se brzo pridigao ostavljajući utisak užurbanosti i zauzetosti. Nije mnogo ostajalo od dana – jedna šetnja, večera kod kuće i odlazak u krevet.

Pri povratku u svoj pasaž Granfil bi najčešće još jednom prekontrolisao salon: otključao bi gvozdena vrata magacina, preleteo pogledom preko šeststo rolni štofa i postave, što je, shodno tadašnjim prilikama, predstavljalo pozamašan lager jedne ozbiljne fabrike tekstila, i duboko udahnuo. To nije predstavljalo samo garant njegove lične poslovne sigurnosti:

navedena količina najcenjenijih štofova i materijala koji su se mogli naći na tržištu u Novom Sadu i šire bila je dovoljna da Granfil u salonu šije odela do kraja života a da ne dokupi ni metar. Ipak, on je taj svoj kapital obrtao pametno, s jednim ciljem: da stare štofove, dezene koje neminovno gazi vreme, zameni novim, modernijim, a da se količina rolni uopšte ne smanji. Ušao bi, dakle, u magacin samo da kao miris proleća udahne bogatstvo i odmah bi izlazio. I to je bio taj trenutak, bezmalo ljubavni trenutak, kad bi mu krv u žilama uzavrela i kad bi osećaj miline navalio kao plima. Dovoljno za jedan dan, taj *momentum* – nema se šta dalje misliti... Misliti duže od tog trenutka o magacinu nije bilo prijatno. Razlog tome bio je način na koji je Granfil došao do tako vrednog lagersa: njegov svagda pun magacin bio je plod jedne već zastarele pljačke, koju je revnosni krojač, nekada odvažni vojnik Trinaste vojskovođanske brigade, svim silama nastojao da potisne iz svoje mučene svesti. Nekada mu je to znatno teže polazilo za rukom, ali kako je vreme proticalo – već su se navršile gotovo dve decenije kako je uz pomoć sadašnjeg gradskog čelnika Aleksandra Radovića, koji mu je bio nadređeni u brigadi, tajno i protivzakonito ispraznio magacin bogatog predratnog trgovca Nikole Tanurdžića – to mu je lakše uspevalo.

Naime, pre tačno osamnaest godina, prilikom oslobađanja grada u jesen 1944, obilazeći teren, Radović i Granfil zatekli su neoštećene i sačuvane štofove u napuštenom magacinu koji je trgovac ostavio za sobom probijajući se kroz obruč. Poslovnu zgradu, koja je bila delimično srušena i oštećena požarom, niko nije čuvao. Dogovor je pao i, što je bilo najvažnije, inicirao ga je sam komesar.

„Pa ti si šnajder, Granfile. Šta kažeš?”

„Mnogo, *mnogo* odela se od ovoga može sašiti”, rekao je uzbuđeno krojač.

Prolazio je pored rolni kao pored vojničkog stroja, vršeći smotru. Pipao je fine vunene štofove, razmotavao je rolne

sa svilom i priljubljavao ih uz lice. Obmotao je oko tela engleski štof zagasitobraon boje s diskretnim sivim prugama i okretao se na ringišpilu iznenadne sreće pred očima začuđenog komesara. Nije krojač ni mario za komesara Radovića, on je ponovo bio u svom svetu, svetu ručno rađenih odeća. Za dve godine prljavih i sivih ratnih dana, uvek na ivici opasnosti, nije imao lepih misli, bezmalo nijedan trenutak sreće: teško je bilo poverovati u taj divni prizor.

„Rat je na kraju i nešto dobro doneo. Iskoristićemo ovo!” reči komesara Radovića odzvoniše fabričkim magacionom kao neočekivani odjek s neba.

Granfil nije verovao u Boga, zapravo je bežao od svoje izvorne vere, ali ovu srećnu priliku nije znao kako drukčije da objasni. U roku od tih nekoliko zavereničkih sati kaminom, koji je sam Granfil vozio, utovarao i istovarao, prebačen je zatečeni trgovački lager s jednog mesta na drugo, tajnovito. Novac od prodaje svakog četvrtog odela išao je Radoviću: krojač je izračunao da je to polovina plena kad se odbiju ostali troškovi, a dobro je izračunao, naravno, znatno prevagnuvši na svoju stranu. Osim toga, tako zaključen posao doneo mu je znatan broj mušterija, koje je iz redova gradske uprave i komiteta Radović hitro slao na adresu krojačkog salona u pasažu Zmaj Jovine. Granfil je tako ubrzo šio po meri komunistima i vrhu tadašnje vlasti. Bilo je precizno izračunato do kada će lager za šivenje trajati; naime, krojač je ukradeni materijal pretvorio u broj odeća, opet vođen nekom svojom računicom.

Bližio se *taj* dan, zapravo ove godine će se dogoditi, dan kada će biti oslobođen obaveze. Lager materijala, međutim, nije nestao, nego se, kako je rečeno, pametnim obrtom zadržao na nekadašnjem nivou. *Ostalo je dosta od života, a do početka zime podvući ću crtu s komesarom i sve, sve će biti moje*, mislio je krojač u toplom junskom predvečerju

šetajući kroz Dunavski park. Tako će se izgubiti i posljednji trag jeseni 1944, i on će se probuditi slobodan od bilo kakve obaveze. Osamnaest godina raditi za jedan cilj nije kratak period. To je jedno punoletstvo, zrelost.

Ola! Vredni krojač je malo podigao prstima svoje pantalone, hvatajući ispeglani šav u predelu butina, i pokrenuo prvo jedno koleno, pa drugo. Zajahao je prema suncu u zlatnom sedlu. A sunce se zarumenelo i, spustivši se lagano iza krošanja na dugi pasaž, zaista se učini dohvatljivim raspoloženom krojaču. Bili su u tonu, kao neki par – on u savršenom lanenom odelu bež boje i u svetloplavoj košulji i zalazeće sunce na plavičastom nebu. Svestan ushićenja na svom licu i pokreta koje je načinio, krojač se okrenu oko sebe i vide da ga nekoliko dama koje su sedele na obližnjoj klupi znatiželjno posmatra.

Pravo je čudo da tako doteran i situiran muškarac, možda u najboljim godinama i svakako na dobrom glasu, sebi ne pronalazi valjanu ženu. Ali Granfil nije tražio ženu. Nekada davno on je imao suprugu za koju je, kad ga je napustila, svi-ma ispričao da je mrtva. Amin. Imao je ljubavnicu, gospođu Simić, sladostrasnu četrdesetpetogodišnjakinju, s kojom se upuštao u sva putena zadovoljstva. Ona se nikad nije udavala i nije rađala, a, što je za njega bilo još bitnije, nije više pokazivala takve želje. Radila je u Pokrajinskoj vladi kao šef knjigovodstva i imala svoj ušuškan mirisan stan do kojeg je krojač lako mogao stići kraćom šetnjom. Posećivao je gospođu redovno, svakog vikenda, i u njenom zagrljaju nalazio ono što je potrebno jednom zdravom muškarcu izraženog libida. A kod kuće, gde se uvek trudio da ne zadocni odviše, u prostranom, lepo opremljenom salonskom stanu na spratu dvorišne zgrade u pasažu, koji je prozorima bio okrenut ka krojačkom salonu *Granfil*, krojača su svakog dana čekale dve već stasale devojke – dvadesetčetvorogodišnja kći Ana i od nje tri godine starija Divna, slepa od rođenja.

2.

ODZVONILO JE četvrt do sedam iz kutije zidnog sata u stanu Granfilovih. U prostranoj trpezariji i dnevnom boravku, koji se nalazio iza polurazmaknutog paravana, vidljivost se sasvim smanjila, no slepoj devojci nije smetalo da u polumraku raširi stolnjak i postavlja tanjire, escajg i ostalo tako da masivni okrugli sto poprimi onaj svečarski izgled koji je upotpunjavao mali večernji ritual – obavezan deo obedovanja ove porodice: iz staklene vitrine izvadila je nove kristalne čaše, a iz fioka tek ispeglane salвете od damasta. Iz pravca kuhinje, koja se nalazila u začelju, naišla je Granfilova mlada ćerka Ana i zastala na vratima naslonivši se na ragastov. Stigla ja da isprati završnu pripremu stola pred večeru. Divna je pažljivo prstima raširila stabljike ruža, opipavajući sedefne latice i kružeći potom iznad njih, nežno je dlanovima ocenila njihov volumen iznad vaze. Zatim je pažljivo upalila tri sveće u svećnjaku: novo ambijentalno svetlo razigralo je prvi sumrak koji se kao lopov neprimetno uvukao kroz velike prozore stana i otkrilo svu lepotu lica i privlačnosti mladog devojačkog tela. Pokazao se zdrav sjaj Divnine bujne plave kose, koja je kao egzotični vodopad savršeno padala na nežna leđa, tanke, kao nacrtane obrve iznad spuštenih kapaka i malo izbačene rumene jagodice; njene pune, malo razmaknute usne imale su lepšu i crveniju boju od ruža u vazi, a njena letnja haljina odjednom otkri svoju laganost i providnost. Kroz tanko belo platno nazirali su se Divnin vitak stas, izdužene noge i male lepe grudi.

Ana uzdahnu, uhvativši sebe kako se po ko zna koji put divi sestrijoj lepoti, tako drukčijoj od njene: Ana je po svemu više ličila na oca. Ne može se reći da nije bila lepa, imala je oči plave (i samo te oči ne bi menjala sa sestrom), smeđu valovitu kosu i nešto krupnije žensko telo sa izraženijim oblinama. Iako je i sama bila privlačna, uvek je bila svesna naročite gracioznosti kojom se Divnina pojava odlikovala i koja je sada, na svetlosti sveća, naročito došla do izražaja. Kao iz same tame, izranjala je njena sestra, promaljala se kao čudesan svet, odbijajući da se pokori okrutnoj sudbini – večitom mraku, okrećući glavu u stranu, mereći svoje dane prema toploti svetla.

„Samo što nije. A večera je, vidim, gotova, sad ću je izneti”, reče Ana trgnuвши se iz tog svog voajerstva.

Divna odmaknu stolicu i sede za sto, glave pognute prema krilu, kao veliki labud. Čekala je dalje završivši svoj posao.

„Šta ti je danas? Ceo dan dve reči nisi progovorila” primeti Ana.

„Ne znam. Ceo dan sanjarim da sam na nekom drugom mestu. Kao da mi je tesno ovde.”

„I? Kuda si stigla sanjareći?”

Umesto odgovora, Divna je duboko uzdahnula. Nije se potrudila da objasni mlađoj sestri kuda to odlazi, ne bi je ona razumela.

„Mogla bi malo više da izlaziš. Da ljudi vide koliko se lepa.”

„O svojoj lepoti znam samo toliko koliko mi ti pričaš”, odgovori ova ravnodušno.

„Eto, mogla bi, recimo, da odeš do Dunavskog parka. To i nije daleko, znaš sama do tamo da stigneš. Mogla bi da sedneš na neku klupu pored jezerceta i da uživaš u cvrkutanju ptica i svežem vazduhu. Neko bi seo pored tebe i započeo razgovor, i ko zna, možda bi našla prijatelja. Ne treba samo na mene da čekaš.”

„Da, mogla bih, Ana, ali bih kasnije morala da odgovorim na večna pitanja: 'Gde si bila? Šta si tamo radila? Zar ne znaš da je za devojkicu u tvom položaju opasno da sama špacira?' Njegovo guranje nosa mi pokvari svako zadovoljstvo. Znaš i sama da mu ne može promaći nijedan moj pokret.”

„Evo ga oca!”, upozori Ana čuvši okretanje ključa u bravi i potom očeve korake u predsoblju.

„Ah, kad jedan jedini dan ne bi došao, da nas dve same večeramo, da se šalimo i smejemo naglas, kao ono prošle nedelje kad je bio na putu.”

„Divna, čuće te!”, reče Ana i nestade u kuhinji.

Sa ulaskom krojača u trpezariji nastade tišina, a atmosferu ispuni miris oporog muškog parfema. Granfil je pažljivo odložio sako na drvenu lutku i pogledom obuhvatio Divnu. Kroz providnu haljinicu video je pomeranje ravnog devojačkog stomaka pri disanju i slobodne čvrste grudi. Prišao joj je bliže, iza leđa, i blago se nagnuo; kao bezazleni lahor, digao se miris s devojačke meke kože i obuzeo Granfilova čula. Odsjaj s Divninih golih ramena dovodio ga je gotovo do predorgazmičnog stanja. Pružio je ruke i skoro stigao do dodira, ipak se ne usuđujući da je i dodirne. Gledao je u predmet divljenja još desetak sekundi.

Dozvoljavao je sebi to voajerstvo – sasvim drukčije od predašnjeg Aninog – od jednog slučajnog doživljaja kad je, pre tri leta, ugledao Divnu kako pripita i gola veselo pleše uz muziku po dnevnoj sobi. Svratio je do stana oko četiri po podne jer ga je strahovito zbolela glava i zatekao je zanosno i uzbudljivo žensko telo u pokretima i plesu koji je bilo teško i opisati. Došao je po lek, a glavobolja se povukla za tih nekoliko minuta uzbuđenja, sišavši među prepone i ud. Taj naivni ples slepe devojkice zauvek će promeniti Granfilov život: rodio se u njegovoj glavi plan, a on je bio čovek koji je uvek unapred planirao, da zadrži Divnu pored

sebe za godine starosti i da neometano i slobodno uživa u njenom društvu. Sevnula je kao blesak munje na nebu ta nečista pomisao i zapalila krojačevu krv, noge, ruke, glavu, ud – sve sem srca – i polako se u narednim mesecima ušunjala u svakodnevicu. Ana će se udati i otići, a Divnu niko neće hteti (jer je od rođenja slepa) i njih dvoje će jednom neminovno ostati sami. Drugi uživaju u pogledu na more, kupujući vikendice na hrvatskom primorju, ili putuju po svetu ne bi li pod stare dane videli deo zemaljske lepote, a on će imati taj rajski pogled, uzbudljiviji i lepši od ostalih, i to besplatno.

Nekim posebnim čulom, slepa devojka je uvek osećala tu Granfilovu neprijatnu energiju, ali nije umela da je protumači. Nečega je bilo u vazduhu, osetila je to i te večeri, krojačeva blizina izazivala je kod nje blagu napetost, neko neodređeno iščekivanje koje je usporavalo sekunde.

Granfil sede za sto i pogleda u Divnino lice.

„Šta ću to čuti?”

Ane nije bilo da odgovori, nestala je u kuhinji. Divna razmota salvetu s tanjira i položi je u krilo.

„Šta si rekla sestri, Divna?”

Odgovor nije stizao. Divna je okrenula glavu prema ružama i nežnim malim nosom hvatala trag opojnog mirisa u vazduhu. Bila je potpuno nezainteresovana za razgovor. Njena tajnovitost je bila čista i posvemašnja; izvirala je iz tame. Postoje mesta na koje stižu samo tela usijana od čežnje; kad naslute ivice prostranstva – najdalje tačke koje se mogu dodirnuti unutrašnjim vidom – ona šaraju blede obrise zamišljenih lica, lica ljubavi, i ostavljaju zapis s nadom da će ga neko nekad pročitati. Divna je često znala da odluta do tih dalekih ivica i ostavi ovaj trošni i grubi svet; činila je to sve češće s nejasnom slutnjom da se nečemu približava. Zaboravila bi tada na svoje noge, ruke i usne, zaustavila bi svaki poznati pokret – sva bi se pretvorila u pulsiranje.

„Ona nešto vidi”, gundao je Granfil pred prizorom počerkine odsutnosti. „Ta devojka poseduje neku vrstu duševnog mira, to se mora priznati.” Ali bilo je gotovo nemoguće sagledati njeno duhovno odsustvo i promenljivo raspoloženje.

Na kraju, zato i ostaje tajna – ono što ljudi ne mogu dosegnuti običnim vidom, opterećeni neprestanim promenama i čulnim predstavama.

„Divna, nešto sam te pitao!”, povisi krojač glas, vrativši osornim tonom devojčine osećaje u stvarnost.

Neprijatnu situaciju prekide Ana:

„Pričale smo o našem planu za subotu. Htele smo da odemo na izlet na Frušku goru. A znamo da ti ne voliš kad se udaljavamo od grada”, pokušala je da se našali stavljajući činiju na sto. „Evo supice!”, nastavi, veselo unoseći ravnotežu u raspoloženje u kući.

„Dabome da ne volim. Šta se ima odlaziti iz grada? Novi Sad je dovoljno velik za doživljaj svake vrste. A ne želim da mislim šta se Divni može dogoditi na planini. Ona nije sposobna da se nosi s nepoznatom okolinom.”

„To nije tačno, vi preterujete kao i uvek. Koliko puta sam dokazala da mogu da vodim računa o sebi”, reče na to Divna.

Krojač nastavi kao da nije čuo njene reči:

„A subota, pa to je dan za korzo. Ti, Ana, kao da ne tražiš priliku da upoznaš nekog momka. Trebalo bi da provedeš dan u odmoru i biranju haljine. Da se ulepšavaš za špacirung, a ne da se zamajavaš po nekim partizanskim stazama.”

Ne želeći da se dalje izlaže ponižavanju, Divna ustade sa stolice i vrati salvetu s krila u prazan tanjir.

„Laku noć vam želim. I prijatnu večeru”, reče uvređeno i ode u pravcu hodnika, pa odatle u devojačku sobu.

„Kao da sam rekao nešto što ne stoji!”